

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

25 червня 2025 року

Конституційний захист прав людини в контексті доктрини європейської та української юстиції: теорія і практика

м. Івано-Франківськ, 2025

УДК342.(081)

P43

*Рекомендовано до друку вченою радою
Навчально-наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
Протокол № 11 від 23 червня 2025 р.*

P43 Конституційний захист прав людини в контексті доктрини європейської та української юстиції: теорія і практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 25 червня 2025 року) / упорядник В. І. Розвадовський. Наукове електронне видання. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2025. 365 с.
ISBN- 978-966-640-616-6

До збірника увійшли тези доповідей учасників всеукраїнської науково-практичної конференції «Конституційний захист прав людини в контексті доктрини європейської та української юстиції: теорія і практика». Даний захід організований кафедрою конституційного, міжнародного та адміністративного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, спільно з регіональним представництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Івано-Франківській області, громадською організацією «Академія політико-правових наук України», Центром дослідження конституційної юстиції Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, що відбувся в м. Івано-Франківську 25 червня 2025 року.

Збірник розрахований для наукових та науково-педагогічних працівників вищих закладів і наукових установ, студентів, аспірантів та докторантів, практичних працівників і широкий читацький загал.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції.

Усі права захищені. За будь-якого використання матеріалів конференції, посилання на джерела є обов'язковим.

ISBN- 978-966-640-616-6

Петровська І.І., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного міжнародного та адміністративного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
<https://orcid.org/0000-0002-8025-9340>

Окремі питання правосуб'єктності публічних службовців

Аналіз правосуб'єктності публічних службовців є актуальним з огляду на сучасний стан публічної служби в умовах воєнного стану в Україні. Як відомо, кожен з видів публічної служби, описаний в адміністративному (п.17 ст.4 Кодексу адміністративного судочинства [3]) та конституційному праві (поділ влади на три гілки (ст. 6 Конституції України [1]), гарантії для місцевого самоврядування (ст.7 Конституції України), правосуддя (ст.124 Конституції), має свої особливості правового статусу та правосуб'єктності, яка є його складовою. З огляду на умови воєнного стану, публічна служба виконує критично важливу функцію забезпечення сталості та легітимності влади. Відповідно, правове регулювання правосуб'єктності публічних службовців повинно бути чітким, системним і актуальним, з урахуванням змін, пов'язаних із безпековими викликами.

Загалом, у період дії воєнного стану в Україні задля належного забезпечення діяльності органів публічної влади на законодавчому рівні було прийнято багато змін до чинних правових актів, які визначають правовий статус публічних службовців різних видів, врегульовують низку проблем, які виникли щодо комплектування органів влади (публічної служби) а також щодо організації їх діяльності, зокрема практики реалізації принципів стабільності та професіоналізму при призначенні державних службовців на посади [2, с.312].

Відповідно до пункту 17 статті 4 Кодексу адміністративного судочинства України [3]: «Публічна служба - це діяльність на державних політичних посадах, у державних колегіальних органах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба, патронатна служба в державних органах, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування» [2]. Дане визначення надає широке розуміння поняття на основі інституційного підходу, має практичне значення (пов'язане з адміністративним судочинством) і включає не лише класичну державну службу, але й інші форми публічної зайнятості, такі як служба суддів, прокурорів, військових, осіб на політичних посадах та інших осіб, які виконують функції держави або місцевого самоврядування.

На основі аналізу світових моделей публічної служби, українську публічну службу варто віднести до змішаного типу (державна служба орієнтована на кар'єрну модель, інші види – в основному на посадову модель) [4]. Щодо правового статусу публічних службовців – варто відмітити, що він є спеціальним, як і у суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності [5], оскільки стосується реалізації публічного інтересу, реалізації функцій держави й місцевого самоврядування у суспільних відносинах і тих завдань, які стоять перед сучасними країнами світу із досягнення ідеалу демократичної, соціальної, правової держави.

Як відомо з теорії права, правосуб'єктність є складовою правового статусу. Її варто визначити як юридичну здатність особи бути учасником правовідносин, тобто мати права, обов'язки, реалізувати їх та нести юридичну відповідальність. Вона традиційно складається з трьох елементів:

- (1) правоздатності - здатності мати права й обов'язки;
- (2) дієздатності - здатності самостійно реалізовувати права і обов'язки;

(3) деліктоздатності - здатності нести юридичну відповідальність за вчинені правопорушення.

У випадку публічних службовців, правосуб'єктність має специфічний характер, оскільки обмежується нормативними вимогами до етики, субординації, політичної нейтральності, обмежень щодо сумісництва тощо. Тобто, кожен з видів публічних службовців має власну специфіку правосуб'єктності, яка включає:

1. Правоздатність (можливість мати права та обов'язки, повноваження, мету та завдання діяльності, гарантії діяльності);
2. Дієздатність (здатність самостійно реалізовувати всі складові її правоздатності);
3. Деліктоздатність (здатність нести юридичну відповідальність за вчинені правопорушення).

Правосуб'єктність включає не лише здатність мати права, а й відповідальність (юридичну відповідальність) за порушення службових обов'язків, що закріплено реформами та законодавчими змінами, зокрема антикорупційними.

До аналізу суб'єктивних прав (можливостей певної поведінки та дій) та обов'язків (зобов'язань діяти певним чином), доцільно також включати повноваження публічних службовців. Вони пов'язані з реалізацією прав та виконанням обов'язків, визначають допустимі варіанти службової поведінки, а також методи та засоби діяльності.

Особливість дієздатності публічних службовців проявляється саме у реалізації своїх повноважень у процесі виконання службових обов'язків.

Правосуб'єктність виникає з моменту призначення (чи вступу) на посаду й припиняється зі звільненням, охоплює як загальні громадянські права, так і спеціальні службові повноваження та обов'язки, гарантії діяльності.

Правоздатність ми проаналізуємо на основі характеристики правового статусу – осіб на політичних посадах та в державних колегіальних органах - народних депутатів. Отож, відповідно до Закону України «Про правовий статус народного депутата» (надалі – Закон) [6] Народний депутат України – це обраний на виборах представник Українського народу у Верховній Раді України і уповноважений протягом строку депутатських повноважень здійснювати визначені повноваження, передбачені Конституцією України [1] та законами України. Народний депутат здійснює свої повноваження на постійній основі (ст. 1 Закону) [6]).

Суб'єктивне право особи – можливість поведінки, яка є у цієї особи. У депутатів, як фізичних осіб, є такі ж права, які є у людини і громадянина (визначені в Конституції України [1]), за встановленими винятками. Зокрема, народний депутат не має права: бути членом Кабінету Міністрів України, керівником центрального органу виконавчої влади; мати інший представницький мандат чи одночасно бути на державній службі; обіймати посаду міського, сільського, селищного голови; займатися будь-якою, крім депутатської, оплачуваною роботою, за винятком викладацької, наукової та творчої діяльності, а також медичної практики у вільний від виконання обов'язків народного депутата час; залучатись як експерт органами у кримінальному провадженні, а також займатись адвокатською діяльністю; входити до складу керівництва, правління чи ради підприємства, установи, організації, що має на меті одержання прибутку (ст.3 Закону) [6].

Одним з основних прав народного депутата є право ухвального голосу (одного) щодо всіх питань, що розглядаються на засіданнях Верховної Ради України та її органів, до складу яких його обрано. Народний депутат може брати участь у роботі будь-якого органу Верховної Ради України з правом дорадчого голосу, якщо інше не передбачено законом (стаття 10

Закону). Також народний депутат має право законодавчої ініціативи, яке реалізується у формі внесення до Верховної Ради України: 1) законопроекту; 2) проекту постанови; 3) іншої законодавчої пропозиції (ст. 12 Закону). Закон передбачає й інші права (статті 11- 23) [6].

Обов'язок особи – встановлене правовою нормою зобов'язання діяти певним чином. Відповідно до Закону, народний депутат зобов'язаний: дбати про благо України і добробут Українського народу, захищати інтереси виборців та держави; додержуватися вимог Конституції України [1], Закону [6], закону про регламент Верховної Ради України [7] та інших законів України, додержуватися присяги народного депутата України; бути присутнім та особисто брати участь у засіданнях, у голосуванні Верховної Ради України (надалі – ВРУ) та її органів, до складу яких його обрано; виконувати доручення ВРУ, відповідного комітету, депутатської фракції (групи), тимчасової спеціальної або тимчасової слідчої комісії ВРУ, до складу яких його обрано; інформувати ВРУ та її органи, до складу яких його обрано, про виконання доручень; додержуватись вимог трудової дисципліни та норм депутатської етики та інші [6].

Повноваження народного депутата можна визначити як пов'язані з його спеціальними правами та обов'язками за посадою можливості поведінки, які здебільшого закріплюють методи здійснення діяльності з розгляду справ. Однією з гарантій Закон, у статті 26 закріплює непорушність повноважень народного депутата України [6].

Щодо деліктоздатності, тобто здатності нести відповідальність за свої дії, то публічні службовці можуть притягатись до:

- дисциплінарної відповідальності - за порушення трудової дисципліни у межах службових відносин;
- матеріальної відповідальності - за заподіяну шкоду;

- адміністративної відповідальності - за вчинення адміністративних проступків;

- кримінальної відповідальності - за кримінальні правопорушення;

- цивільно-правову – за невиконання зобов'язань.

Загальний підхід передбачає, що коли публічний службовець не на службі, його правоздатність, дієздатність і деліктоздатність визначаються як у звичайної фізичної особи - громадянина України, але з особливостями, які визначені у спеціальних законах. В основному - це спеціальні обмеження, такі як заборона займатися підприємницькою діяльністю або вимога політичної нейтральності. Особливості юридичної відповідальності також характеризують народних депутатів як особу із спеціальним правовим статусом. В основі юридичної відповідальності публічних службовців є 2 види правовідносин :

Перша: коли публічні службовці є суб'єктом правопорушення (тобто вчиняють діяння, які можна кваліфікувати як правопорушення і тягнуть спеціальну процедуру доведення вини – відповідні провадження);

Друга група деліктних відносин : коли публічні службовці є суб'єктами, які розглядають справи про правопорушення вчинені іншими особами відповідно до владних повноважень.

Отже, публічні службовці наділені спеціальним правовим статусом, який визначений в законодавчих актах і поряд із загальними правами та обов'язками, які є у фізичних осіб, наділяє їх спеціальними правами, обов'язками, повноваженнями, особливостями юридичної відповідальності та гарантіями.

З точки зору правової доктрини, публічні службовці – це особливі суб'єкти суспільно-владних правовідносин, наділені специфічним статусом, що поєднує індивідуальні громадянські права з публічними владними функціями.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Хомишин І. Ю. Публічна служба в умовах війни. *Аналітичне-порівняльне правознавство* / редкол.: Ю. М. Бисага. ДВНЗ «УжНУ» Ужгород, 2023. №3. С. 308-312 URL <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/284739/278825>
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 року зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/conv#n9526>
4. Краковська А. Є., Пазевич Т. Р. Види моделей публічної служби. Права людини в період збройних конфліктів. Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція, присвячена 25-річчю Національному університету «Одеська юридична академія», 18 листопада 2022 року;2022. С. 85-92.
5. Петровська І.І. Правові основи публічного адміністрування зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Вип. 65, 2024. С.107-119.
6. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 року зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>(дата звернення 25.06.2025).
7. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 року зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>(дата звернення 25.06.2025).

Наукове електронне видання

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В
КОНТЕКСТІ ДОКТРИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА
УКРАЇНСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції,
м.Івано-Франківськ, 25 червня 2025 р.**

Упорядник В.І. Розвадовський

Головний редактор

Василь Головчак

Підп.додруку 20.06.2025.Формат 60x84/16.
Гарнітура «Times New Roman».
Вид.арк. 21,3.

Видавець Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
76018, м.Івано-Франківськ, вул.С.Бандери, 1,
тел. 75-13-08, e-mail: vdvcit@pnu.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК№7616 від 26.05.2022

ISBN ISBN 978-966-640-616-6